

Frică sau Credință?

Scrisoare Pastorală – Paști 2024

Episcop John Michael Botean

„«Deșteaptă-te cel ce dormi și te scoală din morți și te va lumina Hristos». Deci luați seama cu grijă, cum umblați, nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți, răscumpărând vremea, căci zilele rele sunt.»
Efeseni 5, 14-17

Era octombrie 1962. Aveam șapte ani și eram în clasa a doua, și destul de înalt pentru a privi pe fereastra din sufragerie în curtea din spatele casei. Președintele Kennedy spusese ceva la televizor. Nu înțelegeam complet despre ce era vorba, dar știam că era ceva în neregulă. Văzusem filme cu nori de ciuperci pe care exploziile atomice îi produceau și înțelegeam că într-un fel despre asta vorbea președintele. În mintea mea de copil, vedeam mici nori de ciuperci izbucnind peste tot în curte. Chiar dacă părinții mei încercau să mă protejeze de astfel de vești proaste, era o tensiune în aer, și o puteam simți.

Din fericire pentru oamenii acelor timpuri, așa-numita „Criză a Rachetelor Cubaneze” s-a terminat fără un război nuclear. „*Ceasul Apocalipsei*”, o imagine de pe coperta „*Bulletin of the Atomic Scientist*” încă din 1947, stătea la șapte minute de miezul nopții, ca un simbol al amenințării reprezentat de războiul nuclear, și al altor catastrofe cauzate de progresele tehnologice neregulate.

Ceasul Apocalipsei stă acum la 90 de secunde de miezul nopții, setat la acel moment în Ianuarie 2023. Potrivit sitului Wikipedia, „*Această ajustare a fost atribuită în mare măsură riscului de escaladare nucleară care a apărut după invazia rusă a Ucrainei. Alte motive citate au inclus schimbările climatice, amenințările biologice precum COVID-19 și riscurile asociate cu dezinformarea și tehnologiile perturbatoare.*”^[1]

Vă scriu din perspectiva unuia al cărui somn a fost progresiv distrus de anxietate, de necunoscut, de un vis neamintit ce te trezește tremurând. Versetul din Epistola Sf. Pavel către Efeseni de la începutul acestei scrisori, are pentru mine o însemnătate aparte în aceste zile.

Trăim vremuri înfricoșătoare. Nu vreau să spun că trăim în cele mai periculoase vremuri ale istoriei umanității, chiar dacă s-ar putea spune asta. Vreau să spun că trăim în timpuri pline de frică, când evenimentele și circumstanțele se îmbină cu înțelegerea și informațiile noastre limitate pentru a ne umple de neliniște și spaimă. Instabilitatea politică, războaiele de pretutindeni, schimbările climatice, pandemia – toate contribuie la o neliniște universală, din care putem vedea crescând pretutindeni violența și ura, mai ales în sufletele noastre. Frica domnește pretutindeni, întunecându-ne gândurile și sufocându-ne relațiile cu ceilalți.

Frica se îmbină ușor cu neîncrederea, minciunile și invidia, pentru a crea un sentiment puternic și toxic care otrăvește nu numai sufletul celui ce-l experimentează, dar și mediul înconjurător, relațiile și toate elementele contextului social uman. Împărtășindu-mi resentimentele cu ceilalți, creez o comunitate de resentimente care se transformă ușor în ură, dușmănie și violență. Întărindu-și reciproc percepția realității, această comunitate de resentimente se întinde pentru a cuprinde mase mai mari de oameni, până când societăți și

națiuni întregi sunt cuprinse de o psihoză în masă, convinse că oricine din afara grupului este dușmanul ce trebuie cucerit sau un criminal ce trebuie pedepsit.

Nimeni nu este imun la aceasta. Ca și creaturi, ca și animale, noi oamenii suntem creați să ne temem oricând simțim o amenințare asupra vieții. Sistemul limbic, acea parte a creierului implicată în răspunsul „*fight-or-flight*”, se poate activa, lăsându-ne fie paralizați, fie predispuși la violențe sau scăpare. Este important să reținem că aceasta este o reacție la amenințarea *percepută*, reală sau nu.

Astfel, tendința noastră spre violență poate fi numită *naturală*. Dar noi nu suntem doar animale. Am fost creați după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, înzestrați cu libertate și capacitatea de a iubi. Poate nu reușim să ne controlăm emoțiile pe care le experimentăm, dar suntem capabili să alegem cum să reacționăm. Totuși, această capacitate nu este automată. Nenumărați factori – inclusiv educația, cultura și sistemele de credință, au un rol de jucat dacă vom răspunde la o anumită situație cu frică și violență sau cu calm și dragoste. Ce au toate acestea cu Paștile?

Intenția mea este a-mi împărtăși speranța, nu neliniștea. În primul rând, sunt convins că există speranță, și că speranța este adevărată. În al doilea rând, cred că această speranță nu se găsește în ceea ce numim în mod eronat *natura umană*, și cu atât mai puțin în ceea ce numim *simțul realității*.

Speranța nu poate fi aflată în ceea ce credem că este natura umană. Uităm că ceea ce considerăm natura umană este de fapt, realitatea distorsionată, slăbită și distrusă de neascultarea lui Adam. Această ruptură nu este ceea ce Hristos a asumat când a devenit om, ci este ceea ce El a vindecat. În această viață trăim consecințele căderii așa cum sperăm în vindecarea oferită de Hristos, atât pentru viața aceasta, cât și pentru cea veșnică.

Prin *simțul realității* mă refer la realitatea construită social, ceea ce considerăm necritic, *adevăr*. Ceea ce numim *realitate* este de fapt, o pregustare a unei realități mai ample, mai greu de înțeles, un adevăr atât de vast și atât de greu de integrat în capacitatea noastră de înțelegere, încât ne ferim ochii minții, concentrându-ne în schimb pe o fâșie subțire a realității pentru a nu fi copleșiți de imaginea de ansamblu. Este zona de confort psihologică ce ne permite să ne continuăm viața, fără a fi copleșiți de disperarea față de neimportanța noastră. Simțul realității ne permite să ne găsim un loc în univers, folosind concepte precum *sus* și *jos*, *nord* și *sud*, chiar dacă astfel de concepte pălesc până la lipsa de sens într-un univers format din aproximativ 200 miliarde de galaxii. Și cu toate acestea, vorbim și ne comportăm ca și cum am fi pătruns tainele universului, ca să nu mai vorbim de noi sau chiar de Dumnezeu. Acesta este un nonsens total.

Și, bineînțeles, este amestecat cu minciunile și distorsiunile intenționate ce ne sunt prezentate de persoane influente și puternice, ca adevăr pentru a ne înrola (sau obligați) să colaborăm cu proiectele lor corupte.

Atunci unde poate fi găsită speranța?

Putem alege somnul cel de moarte, sau ne putem trezi la noua realitate oferită de Isus Hristos prin Învierea Sa. Dar cum?

Reacția noastră la o situație de criză nu este diferită de modul în care trăim zi de zi. Dacă creștem într-o atmosferă de frică și violență, și dacă în continuare alimentăm frica și violența în sufletele noastre și în cei din jurul nostru, vom răspunde unei situații de criză cu frică și violență. De asemenea, cultivând un spirit al curajului și dragostei, vom răspunde cu curaj și dragoste în momentele de criză cu care ne confruntăm. Deci, modul în care răspundem nu este stabilit în momentele de criză, ci ceas de ceas, zi de zi, în micile alegeri pe care le facem în detaliile mici ale vieții. Cu alte cuvinte, *obișnuința*, nu reflecția, ne conduce pe durata unei crize.

Acest lucru este bine știut de către armată care, prin exerciții neîncetate și repetate, induce obiceiuri de răspuns pentru diferitele scenarii pe care un soldat le poate întâmpina în îndeplinirea datoriei. La fel este cu piloții de avioane și alte poziții care cer un răspuns precis și rapid, cu foarte puțin timp de gândire.

Acest lucru este cunoscut și de Biserică. Când ne salutăm cu „*Hristos a înviat! – Adevărat a înviat!*”, întărim credința fundamentală care subliniază răspunsul Creștinului la rău. În primul rând, este recunoașterea directă, verbală că problemele gemene aflate în profunzimea existenței – răul și moartea, sunt reale, serioase și trebuie confruntate la nivel personal și la nivel de comunitate. Dar este și o afirmare a *mijloacelor* cu care creștinii trebuie să confrunte răul și moartea. Cu alte cuvinte, tocmai în momentul critic al confruntării cu răul – atunci când pare că existența noastră este amenințată, avem nevoie de *obiceiul credinței* în Învierea lui Isus Hristos din mormânt, pentru a *începe* și pentru a ne dirija răspunsurile. Credința este arma pe care Dumnezeu, prin Biserică, o pune în mâna noastră când pornim această luptă.

Departate de a fi un simplu slogan, „*Hristos a înviat*” transmite întregul sens dinamic al misterului pascal. [2] Repetarea acestei proclamații continue în timpul Liturghiei Învierii, în obiceiurile și conduita creștinilor răsăriteni pe parcursul sezonului pascal, este menită să întărească *obiceiurile de credință* astfel încât creștinul să o poată utiliza în acele momente ale vieții când expresia puternică a credinței este acută.

Pentru că am fost educați într-o înțelegere eronată a naturii umane și a *simțului realității*, trăim într-o realitate zilnică inconștientă de Înviere, și cu consecința că frica și violența sunt cumva justificate ca *normă* a răspunsului creștin la amenințare. Am redus această piatră de temelie a vieții creștine la o sărbătoare fericită anuală, și care nu are nici o influență practică asupra noastră. Politica, economia sau filosofia ne formează – sau distorsionează credința, și nu credința le influențează. În mod critic, experimentăm frica pe care o purtăm în ADN-ul nostru, frica ce ne face să atacăm pe oricine la orice pare să ne amenințe supraviețuirea, frică mai puternică și determinantă pentru răspunsul nostru decât adevărul propus de credință.

În consecință, trebuie să lucrăm pentru a face din credință o valoare operațională în viața noastră. Mai avem fiecare de înfruntat ani de creștere în *simțul realității*, pentru a permite Cuvântului și promisiunii lui Dumnezeu să prindă rădăcini în noi. Această lucrare de depășire, pe care o numim viața spirituală, ia multe forme, toate putând fi înțelese în sensul cuvântului „*convertire*”. Dimensiunile convertirii includ printre altele: asceza sau autodisciplina, rugăciunea personală, Sfânta Scriptură și Sacramentele.

În Biserica noastră, liturgia este cea care ne învață credința și cum să o trăim. Pentru creștinii răsăriteni, liturgia este un element indispensabil pentru convertire. La încheierea Utreniei Învierii, chiar înainte de citirea *Cuvântului de Învățătură* al Sfântului Ioan Gură de Aur, cântăm: „*Ziua Învierii! Și să ne luminăm cu prăznuirea, și unul pe altul să ne îmbrățișăm. Să zicem: Fraților și celor ce ne urăsc pe noi, să iertăm toate pentru Înviere. Și așa să strigăm: Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcând, și celor din morminte viață dăruindu-le.*”

Pe această ultimă frază punem accent în mod special: „*cei ce ne urăsc*” este definiția cea mai clară a *dușmanului*, cel pe care Isus ne poruncește să-l iubim. Noi, cei destinați mormântului, am primit viață în Învierea lui Hristos. În această nouă realitate înseamnă că putem trăi o viață nouă, una care uită de frică, violență, ură și răzbunare și, în schimb, este capabilă să ierte, să iubească și să confrunte răul și moartea cu convingerea fermă că *supraviețuirea ne este garantată*.

Mitul, poezia și filosofia nu pot face aceasta. Tendința noastră contemporană de a încerca să explicăm Învierea, ne golesc credința de puterea ei. Regretatul pastor Presbiterian, Frederick Bruechner, explică astfel:

„Există cel puțin la fel de multe moduri [de a explica Învierea] câte predici sunt rostite în Duminica Paștilor. Putem spune că povestea învierii înseamnă pur și simplu că învățăturile lui Isus sunt nemuritoare ca piesele lui Shakespeare... Sau putem spune că Învierea înseamnă că spiritul lui Isus este nemuritor, că el trăiește printre noi, așa cum face Socrate, de exemplu, în binele pe care l-a lăsat în urma lui, în viața tuturor celor care îi urmează marele exemplu... Așadar, ce cred că s-a întâmplat de fapt în acea dimineață, în a treia zi după ce a murit?... El s-a trezit cumva, cu viață din nou în el și slava asupra lui. Și vorbesc foarte clar aici, foarte nefantezis. S-a ridicat. El a spus: «Nu vă fie frică».” [3]

„Singurul lucru pe care îl datorăm absolut lui Dumnezeu este să nu ne fie frică de nimic.”

— St. Charles de Foucauld

Dacă credința este arma noastră în lupta împotriva răului și a morții, frica este a diavolului. Vă rog să înțelegeți că nu vorbesc de credință ca un exercițiu intelectual, un aranjament cu anumite afirmații sau teorii. Și despre frică nu vorbesc ca emoție. Emoția fricii este, după cum spuneam, ceva în afara controlului nostru. Dar putem alege să rămânem în starea în care ne-a adus emoția, sau ne putem pune credința – adică încrederea în ceva sau cineva mult-mulț mai mare, cineva ca Isus Hristos, ceva ca Învierea lui.

Mă refer la frică și credință ca *alegeri*, ca poziție pe care o luăm în viețile noastre, ca adevăr pe care ne mizăm viețile. Sunt incompatibile. A alege-o pe una, înseamnă a o respinge pe cealaltă. Încă o dată, alegerea pe care o facem în cazul unei crize va depinde de alegerile pe care le-am făcut iar și iar pe parcursul vieții.

Unii pot fi surprinși că consider viața creștinului o pregătire de luptă – războiul lui Dumnezeu, lupta nonviolentă împotriva răului și a morții. De aceea primii creștini își numeau credința *Cale*, și vorbeau despre martiri (prieteni și vecinii lor) ca războinici și atleți. Suntem chemați la o viață de antrenament pentru luptă, echipându-ne cu tot ce e nevoie pentru război, tot ceea ce Dumnezeu ne pune la îndemână pentru victorie.

Acesta este momentul în care ne îndreptăm spre *sursa și piscul credinței noastre, Divina și Sfânta Euharistie*. Prin acest mister, Mântuitorul ne-a oferit mijloacele de a împlini în El tot ce El a realizat pentru noi. Prin Sfânta Euharistie, Hristos își împlinește promisiunea de a rămâne cu noi „*întotdeauna, până la sfârșitul veacurilor*” (Matei 28, 20) într-o formă foarte reală, foarte fizică, foarte umană. Cel ce este Viu, ne dă viață în El. Permițându-ne să-i împărtășim Viața, ne împărtășește Învierea.

De acum nu mai este motiv de frică. Datorită Învierii, acum putem spune „*iertăm toate celor ce ne urăsc pe noi*.” Nu mai există dușmani, nu mai este nimic de pierdut. Totul a fost deja oferit. Aceasta este mărturia martirilor, bărbați și femei a căror credință a cucerit frica și i-a făcut să își ofere viețile care mărturie a acelei credințe. De sigur, *martirul* nu este doar cineva

ce moare, pentru că murim cu toții. Cu atât mai puțin putem numi ca martir (în sens creștin) pe cineva care este omorât în actul de a ucide alte ființe umane. Nu-i onorăm pe martiri pentru moartea lor, ci pentru *mărturia* lor, adevăratul sens al martiriului. Și ce mărturisesc ei este că moartea a fost cucerită o dată pentru totdeauna în ei și, așadar, și în noi.

Deci, să ne oferim darul credinței unul altuia la aceste Paști, trecerea de la moarte la viață, de la un *simț al realității* la acțiune inspirată de credință. Fiecare „*Hristos a înviat!*” să vină din dorința noastră acerbă de a crede, chiar și atunci când ne vine greu să credem. Și fiecare „*Adevărat a înviat!*” să fie un ecou din profunzimea inimilor noastre, inimi arzânde de dorința a tot ce e bine, tot ce e adevărat, tot ce e frumos, pentru noi și toți cei ce împărtășesc, au împărtășit și vor împărtăși această minunată lume pe care Dumnezeu atât de mult a iubit-o, „*încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică.*” (Ioan 3, 16).

Aceluia a cărui moarte dăătoare de viață pe cruce și a cărui Înviere cu moartea pe moarte călcând, a câștigat pentru noi biruința asupra răului și a morții, fie mărirea și lauda și cinstea, acum și pururea și în vecii vecilor!

Hristos a înviat! Adevărat a înviat!

+john michael

Un păcătos, episcop

[1] https://en.wikipedia.org/wiki/Doomsday_Clock, retrieved 3/2/2024

[2] „*Misterul pascal al lui Isus care cuprinde pătimirea, moartea, învierea și gloriificarea sa, este în centrul credinței creștine pentru că planul mântuitor al lui Dumnezeu s-a împlinit o dată pentru totdeauna prin moartea răscumpărătoare a Fiului său, Isus Cristos.*” <https://www.credinta-catolica.ro/compendiu-cbc/cred-in-isus-cristos/#cap2>

[3] Frederick Buechner, “The End Is Life,” in *The Magnificent Defeat*, cited in *Bread and Wine: Readings for Lent and Easter* (Walden, NY: Plough Publishing House, 2003), pp. 289-291.

Fear or Faith?

Pastoral Message—Easter 2024

Bishop John Michael Botean

“Awake, O sleeper, and arise from the dead, and Christ will give you light.” Watch carefully then how you live, not as foolish persons but as wise, making the most of the opportunity, because the days are evil.

Ephesians 5:14-17 (NABre).

It was October of 1962. I was seven years old, in the second grade, and just tall enough to look out of our dining room window into the backyard. President Kennedy had said something on the television. I didn't completely understand what it was, but I knew there was trouble. I had seen films of the mushroom clouds that atomic explosions produced, and I understood that somehow this was what the President was talking about. In my little mind's eye, I saw tiny mushroom clouds erupting all over the backyard. As much as my parents tried to protect me from such bad news, there was tension in the air, and I could feel it.

Fortunately for the human race at that time, the so-called “Cuban Missile Crisis” ended without nuclear war. The “Doomsday Clock,” an image on the cover of the *Bulletin of the Atomic Scientists* since 1947, stood at seven minutes to midnight as a symbol of the threat posed by nuclear war and other catastrophes caused by unrestrained technological advances.

The Doomsday Clock now stands at 90 seconds to midnight, set to that time in January, 2023. According to Wikipedia, “This adjustment was largely attributed to the risk of nuclear escalation that arose from the Russian invasion of Ukraine. Other reasons cited included climate change, biological threats such as COVID-19, and risks associated with disinformation and disruptive technologies.”^[1]

I write you now from the perspective of one whose sleep is being progressively destroyed by anxiety, by the unknown, unremembered dream that wakes one up shaking. The verse from St. Paul's letter to the Ephesians at the beginning of this letter holds special significance for me these days.

We live in fearful times. I do not mean to say that we live in the most dangerous time in human history, although that may be the case. I mean that we live in fear-filled times, when events and circumstances combine with our little comprehension and information to fill us with anxiety and dread. Political instability, wars throughout the earth, climate change, pandemic—all this contributes to a kind of global unease, out of which we can see increasing levels of violence and hate everywhere, including in our own hearts. Fear is ruling the day, darkening our minds and choking our relationships with one another.

Fear easily combines with mistrust, lies, and envy to create a potent and toxic feeling of resentment that poisons not only the soul of the one feeling it, but also the environment, relationships, and all the other elements of a person's social context. As I share my resentment with others, I create a community of resentment that turns readily to hatred, enmity, and violence. Reinforcing each other's perceptions of reality, this community of resentment expands to engulf ever larger groups of people until entire societies and nations

become caught up in a kind of mass psychosis, convinced that anyone outside the group is an enemy that must be conquered or a criminal who must be punished.

No one is immune to this. As creatures, as animals, we humans are hard-wired to fear whenever a threat to life is perceived. The limbic system, that portion of the brain involved in the “fight-or-flight response,” can activate and leave us alternatively paralyzed or prone to violent action or escape. It is important to bear in mind that this is a reaction to *perceived* threat, which may or may not be real.

In this way, our tendency to violence may be said to be “natural.” But we are not only animals. We have been created in God’s image and likeness, endowed with freedom and the capacity to love. We may not be able to command what emotions we experience, but we are capable of choosing our reaction to them. This capacity is not automatic, however. A myriad of factors, including nurturing, culture, and belief systems all have a part to play in whether we will respond to a given situation with fear and violence or with equanimity and love.

What does all this have to do with Pascha (Easter)?

It is my intention in this message to share my hope, not my anxiety. I am convinced, first of all, that there is hope, and that this hope is real. Second, I believe this hope is not to be found in what we rather inaccurately call “human nature,” still less in what is often referred to as “common sense.”

Hope cannot to be found in what we assume is our human nature. We forget that what we think of as human nature is the distorted, weakened, and broken reality that is the result of the disobedience of Adam. This brokenness is not what Christ assumed in becoming human; it is what He healed. In this life we live the consequences of the Fall, even as we hope in the healing offered by Christ, both in this life and in the life to come.

By “common sense” I mean socially constructed reality, what we uncritically think of as “truth.” What we name “reality” is in truth merely a glimpse of a larger reality that is difficult to fathom, a truth so vast and so difficult to integrate into our awareness that we avert the eyes of our mind, focusing instead on a thin sliver of reality so as not to be overwhelmed by the bigger picture. It is the psychological safety net that allows us to get on with our lives and not be overcome by despair at our insignificance. Common sense allows us to find our place in the universe using concepts such as “up and down,” “north and south,” even though such concepts fade to meaninglessness in a universe of roughly 200 billion *galaxies*. Yet we speak and act as if we have the universe all figured out, not to mention ourselves and even God. This is utter nonsense.

And it is compounded, of course, by the deliberate lies and distortions presented to us by influencers and the powerful as truth in order to enlist (or enforce) our collaboration with their corrupt projects.

Where, then, can hope be found?

We can choose to sleep the sleep that leads to death or we can awaken to the new reality offered by Jesus Christ through His resurrection. How does this work?

Our reaction to a crisis situation is not all that different from the way we live day-to-day. If we are nurtured in an atmosphere of fear and violence, and if we continue to nurture fear and violence within ourselves and with those around us, we will respond to a crisis fearfully and violently. Likewise, if we cultivate a spirit of courage and love, we will respond bravely and lovingly to whatever crisis confronts us. Our choice of response is thus not made at the time the crisis hits, but moment by moment and day by day in the little choices we make throughout the minor details of life. In other words, it is *habit*, not reflection, that rules us in a crisis. This is well known to the military, which, by means of incessant drills and repetition, inculcates habits of response to the various scenarios a soldier may face in performing his or her duty. It is the same with airline pilots and other functions that require precise and swift action with very little time for thinking.

This is also known to the Church. When we greet one another with “Christ is risen!—*Hristos a *inviat!**”—we reinforce the fundamental belief that underlies all Christian response to evil. In the first place, it is the direct, verbal acknowledgment that the twin problems at the very heart of existence—evil and death—are real, are serious, and must be confronted by the individual Christian as well as by the Christian community. But it is also an affirmation of the *means* by which Christians are to confront evil and death. In other words, it is precisely at the critical moment of confrontation with evil, at those very moments when it seems that our survival is threatened, that we need the *habit of belief* in the resurrection of Jesus Christ from the grave to “kick in” and guide our responses. Faith is the weapon God, through the Church, puts in our hand as we undertake this battle.

Far from being a mere slogan, “Christ is risen” conveys the entire, dynamic meaning of the Paschal Mystery.^[2] Its constant repetition in the course of the Easter liturgy and in the customs and conduct of Byzantine Christians throughout the Paschal season is intended to strengthen and reinforce the *habit of belief* so that the Christian may be able to call upon it at those moments in life when a robust expression of that faith is most needed.

Because we have been nurtured in a false understanding of human nature and “common sense,” we live in a day-to-day reality that is utterly unconscious of the Resurrection, with the consequence that fear and violence are somehow justified as the “normal” Christian response to a threat. We have relegated this cornerstone of Christian life to a happy holiday that we enjoy once a year and that otherwise has no bearing on us in any practical way. Our politics, or economics, or philosophy form, or rather distort, our faith, rather than the other way around. Critically, we experience the fear we carry in our DNA, the fear that causes us to lash out at anyone or anything that we believe threatens our survival, as more powerful and determinative of our response than the truth that our faith proposes to us.

Consequently, we really need to work to make our faith an operational value in our lives. Each of us has years of nurturing in “common sense” to overcome in order to let the Word and promise of God take shape in us. This work of overcoming, which we call our spiritual life, takes many forms, all of which may be understood within the meaning of the word “conversion.” The dimensions of conversion include asceticism or self-discipline, personal prayer, Holy Scripture, and the sacraments, among others.

In our Church, it is the liturgy that teaches us our faith and how we are to live it. For Byzantine Christians, our liturgy is an indispensable element of our conversion. At the conclusion of

Paschal Matins, just before the reading of the “Resurrection Homily of St. John Chrysostom,” we sing:

Today is the Day of the Resurrection! Let us rejoice and glory in this feast! Let us embrace one another. O brethren, let us say: “Because of the resurrection, we forgive all things to those who hate us.” Let us all sing together: Christ is risen from the dead, trampling down death by death, and bestowing life to those in the tombs!

It is that last phrase that is our particular emphasis here: “those who hate us” is the very definition of “the enemy,” i.e., the one Jesus commands us to love. We who were destined to the tomb have now been given life in the resurrection of Christ. This new reality means we can live a new life, one that forgets fear, violence, hatred, and revenge and instead is able to forgive, to love, and to confront evil and death with the firm conviction that *our survival is guaranteed*.

Myth, poetry, and philosophy cannot do this. Our contemporary tendency to try to explain away the resurrection absolutely empties our faith of its power. The late Presbyterian pastor and preacher, Frederick Buechner, puts it this way:

[T]here are at least as many ways [of explaining away the resurrection] as there are sermons preached on Easter Sunday. We can say that the story of the resurrection means simply that the teachings of Jesus are immortal like the plays of Shakespeare...Or we can say that the resurrection means that the spirit of Jesus is undying, that he lives on among us, the way Socrates does, for instance, in the good that he left behind him, in the lives of all who follow his great example...So what do I believe actually happened that morning on the third day after he died?...he somehow got up, with life in him again, and the glory upon him. And I speak very plainly here, very unafancifully. *He got up. He said, “Don’t be afraid.”* (emphasis added)^[3]

“The one thing we owe absolutely to God is never to be afraid of anything.”

— St. Charles de Foucauld

If faith is our greatest weapon in our battle against evil and death, fear is Satan’s. Please understand that I am not speaking of faith as an intellectual exercise, an agreement with certain propositions or theories. And I am not speaking of fear as emotion. Fear as an emotion is, as I wrote above, something outside our control. But we can choose to remain in the state the emotion has brought us to, or we can put our faith—meaning trust and confidence in something or someone much, much larger—someone like Jesus Christ, something like His resurrection.

I speak of both faith and fear as *choices*, as the stand we take in our lives, as the truth we stake our lives upon. They are incompatible. To choose one is to reject the other. Once more, the choice we make in the instance of a crisis will be dependent on the choices we have made again and again throughout our lives.

It may surprise some of you that I consider the Christian life to be a matter of training for war—God’s war, the nonviolent war against evil and death. It is why early Christians called their faith “the Way” and referred to the martyrs (their friends and neighbors) as warriors and athletes. We are called to spend a lifetime training for combat, equipping ourselves with all that we will need for battle, all that God provides for our victory.

It is at this point that we turn to the “source and summit” of our faith, the Divine and Holy Eucharist. Through this mystery, our savior has left us the means to accomplish in Him all that He has accomplished for us. Through the Eucharist, Christ fulfills His promise to be with us “always, until the end of the age” (Matthew 28:20, NABre) in a very real, very physical, very human way. He who is alive gives us life in Himself. As He allows us to share in His life, He shares with us His resurrection.

There is now no reason to fear. Because of the resurrection, now there is the possibility, with the liturgy, to say “we forgive all things to those who hate us.” There are now no more enemies, nothing to lose. All has already been given. This is the testimony of the martyrs, men and women whose faith conquered fear and enabled them to offer their lives as a demonstration of that faith. A martyr, of course, is not simply someone who dies, for we all die. Still less can we call a martyr (in the Christian sense) someone who is killed in the act of killing other human beings. We do not honor the martyrs for their deaths, but for their witness, which is what “martyrdom” means. And what they witness to is the fact that death has been conquered, once for all, in them and therefore also in us.

So let us offer the gift of faith to one another this Pascha, our Passover from death to life, from common sense to faith-inspired action. Let each “Christ is risen!” come from our eager desire to believe, even when we find belief difficult. And let each “Indeed He is risen!” echo from the depths of our hearts, hearts burning with desire for all that is good, all that is true, all that is beautiful, for ourselves and for everyone who shares, who has shared and who will share, this wonderful world that God so loved, “that he gave his only Son, so that everyone who believes in him might not perish but might have eternal life” (John 3:16, NABre).

To Him whose life-giving death on the cross and whose death-trampling resurrection from the tomb has won for us the victory over evil and death be glory and praise and honor, now and always and forever and ever!

Christ is risen! Indeed He is risen!

+john michael

a sinner, bishop

[1] https://en.wikipedia.org/wiki/Doomsday_Clock, retrieved 3/2/2024

[2] “The Paschal Mystery of Jesus, which comprises his passion, death, resurrection, and glorification, stands at the center of the Christian faith because God’s saving plan was accomplished once for all by the redemptive death of his Son Jesus Christ.” *Compendium of the Catechism of the Catholic Church*, 112.

[3] Frederick Buechner, “The End Is Life,” in *The Magnificent Defeat*, cited in *Bread and Wine: Readings for Lent and Easter* (Walden, NY: Plough Publishing House, 2003), pp. 289-291.